

Římské náboženství:

Bylo to politické náboženství, jelikož **všechny důležité politické akty se museli nábožensky ošetřit – zkoumala se věštná znamení**, i zasedání senátu mohlo probíhat pouze v určité dny. Jak politické, tak i náboženské funkce byly v držení římské elity – stejné osoby. **Příslušnost k římskému náboženství nebyla definována osobní volbou, ale narozením a udělením římského občanství**. Šlo o **náboženství komunitního typu**, tedy že se všichni jedinci museli účastnit veřejných náboženských „akcí“ ve prospěch celé společnosti. Nicméně svoji váhu měly i individuální náboženské projevy (*sacra domestica*), která ale nemusela sledovat státní náboženství – jako jedinec jste mohli uctívat nebo vyznávat cokoli.

Hlavním úkolem římského náboženství bylo **zajistit pomocí komunikace s bohy prosperitu a bezpečí římského státu a jeho občanů**. Posmrtná existence jedince patřila do rodinné sféry – zemřelí se stávali předky. Důraz byl kladem na **správné provádění náboženských rituálů**, které byly doprovázeny předříkáváním modliteb nebo jiných verbálních doplňků. Římské náboženství **nemělo žádné uchované doktríny**. Nemělo žádný kánon. Existovaly **kněžské protokoly**, ale ty nelze chápat **ve smyslu posvátných textů** jako je tomu třeba u judaismu. Náboženství posvátných textů se tak ptá: **Co říká písmo?** Náboženství bez nich: **Co jsme vždy dělali?** Římské náboženství se vyznačovalo absencí výuky, kněží nastupovali svoji funkci po zvolení: ale rituál znali, tedy ho uměli správně provést. Lpění na tradici *mos maiorum*. Římané přijímali nová božstva – různé důvody, a tak inovovali své rituály a zaváděli nové svátky. Náboženství bylo neoddelitelné od politiky. Udržování tzv. *pax deorum* prostřednictvím rituálů. Stát neměl prostředky ke kontrole a prosazení náboženské normy, ale mohl se pokoušet alespoň zasahovat proti méně vhodným praktikám. Snažil se kontrolovat rituální praxi. Důležitou změnou za principátu je **kult císaře**. Císař se tak **stal pomyslnou hlavou římského náboženství** a jakýmsi **tmelem společnosti**. Docházelo k tvrdšímu potlačování nepovolených náboženských aktivit. Zásahy proti pověrám – *superstitio*.

Rané křesťanství:

V polovině 1. st. n. l. bylo **křesťanství vnímáno jako součást židovství** a viděno jako jedna společná obec. Císař Claudius vydal edikt zaměřený proti Židům (existence židokřesťanské církve) – na základě tohoto ediktu měli být z Říma vyhnáni Židé, protože tropily nepokoje. Suet. Claudius 25.4: *Židy vypudil s Říma, protože tam z podněcování Chréstova vytrvale tropili nepokoje*. To potvrzuje i kniha Skutků 18.1-2.: *Potom se Pavel vydal z Athén do Korintu. Tam*

se setkal s jedním Židem jménem Akvila, původem z Pontu, který se s manželkou Priscillou nedávno přistěhoval z Itálie císař Klaudius totiž nařídil, že všichni Židé musí opustit Řím. Pavel se k nim přidal. Edikt reagoval na rozvoj křesťanské nauky uvnitř synagog, což vedlo ke střetům mezi židy a křesťany, proto byl císař nucen zasáhnout. Tento edikt byl vydán buď roku 41 nebo 49 n. l. Dio Cassius k tomu píše: *Židé se tak rozmnožili, že by bylo obtížné je z Říma vypudit, aniž by jejich početná lůza vyvolala nepokoje. Takže je sice nevyhnal, ale zakázal jim shromažďovat se, dovolil jim však žít podle zvyklostí jejich předků. Kromě toho rozpustil jejich spolky, jež Gaius (Caligula) povolil.*

Josephus Flavius nás informuje o úmrtí Jakuba, bratra Kristova v Jeruzalémě roku 62. n. l.: *Když byl Festus (předchozí správce provincie) mrtvý a Albinus byl teprve na cestě, Ananus si myslel, že má nyní dobrou příležitost jednat. Shromáždil soudní Sanhedrin (shromáždění soudců v Izraeli) a přivedl před ně Jakuba, bratra Ježíše, který se jmenoval Kristus, a některé další, a poté, co je odsoudil jako porušovatele zákona, je vydal, aby byli ukamenováni (20.200)*

Misie apoštola Pavlova se snažila zvěstovat evangelium mezi pohany, křesťanské obce se tak již neformují výhradně kolem synagogy a nevyrůstají z ní, ale z pohanského prostředí.

Neronovská persekuce – Za vlády císaře Nerona vypukl roku 64 n. l. velký požár v Římě, který měl být prý založen na císařův rozkaz. Aby císař takové podezření rozptýlil, snažil se nastrčit jako viníky požáru právě křesťany, kteří v té době byli všeobecně nenáviděni. (viz prezentace Velký požár Říma). Jedná se o první pronásledování, které bylo namířeno výhradně proti křesťanům.

Další problém s křesťanskou obcí nastal na začátku 2. st. n. l. v provincii Bithýnii, kterou tehdy spravoval Plinius mladší. Ten ve svém dopisu císaři Traianovi vznáší celou řadu otázek, jak postupovat proti křesťanům. Problémem byly veřejné oběti a obecní zbožnost, a také anonymní udávání, proto Plinius svůj postup přehodnocoval a raději se dotázal císaře. Císař Pliniův postup schvaloval a potvrdil, že nemá dát na anonymní udání a že křesťané **nemají být účelově vyhledávání.**

Císař obecně nepodporoval žádné náboženství, které by mělo platit pro všechny a proti náboženským praktikám zasahoval, až když nabývaly protizákonných forem. Nevole vůči křesťanům vycházela až do Deciova ediktu **zespodu, od obyvatel říše.** Na to museli reagovat úředníci, kteří byli vystaveni tlaku mas, a proto se domnívali, že musí proti křesťanům zasáhnout. Křesťané museli být nejprve obžalováni, aby mohli být usvědčeni a případně odsouzeni.

Řada křesťanských mučedníků našla v soudním procesu a následném usmrcení možnost napodobit Krista v jeho počinání. Proto byli „rádi“ a přijímali svůj „trest“ jakoby

s nadšením, že se tak přiblíží svému mesiáši (viz Ignations z Antiochie). Správce provincie se během procesu ptal obžalovaného tři krát, zda je křesťan a zda obětuje. Z Pliniova dopisu je patrné, že by bylo lepší, aby se vždy našel nějaký žalobce ze soukromých osob, nikoliv aby byl žalobcem právě správce (zástupce státní moci).

Příčinou nevraživosti vůči křesťanům byla uzavřenost jejich skupin, které tak navenek ve společnosti působily jako že se nechtějí podílet na veřejném kultu (neobětování tradičním bohům), konání tajných shromáždění a přístupnost jejich náboženství také ženám a otrokům, což vnášelo do pohanských domácností neklid a napětí – to vedlo obyvatelstvo k nejistotě, které pak využívali. Proto byli křesťané obviňováni z celé řady zločinů – incestní orgie (zřejmě na základě oslovování bratře a sestry, navíc se bohoslužeb účastnily i ženy), kanibalismus (svaté přijímání?), zasvěcovací rituál spojený s vraždou nemluvňat. Osobní víra byla v římské říši tolerována, respektive nebyla překážkou, pokud se člověk podílel na veřejném blahu skrze vykonávání veřejných obětí. Proto dostali křesťané hanlivé označení ateisté – ti, kdo neuznávají oficiální božstva, což bylo pokládáno za přečin pro státu a jeho institucím. To také souviselo s „nemožností“ obětovat. Křesťané přiznávali císaři pouze světské pocty a obětování (*sacrificatio*) před sochami bohů a císařovým geniem by se rovnalo modloslužebnictví a fakticky by to vedlo k exkomunikaci z křesťanské obce a ztrátu „posmrtné spásy“. Cílem soudců nebylo produkovat mučedníky, ale odpadlíky od víry. Jejich snahou nebylo křesťany trestat, ale přivést je k poslušnosti. Je zajímavé, že řada procesů vlastně ani neměla legální oporu v právu, jelikož se křesťané mnohdy nedopustily žádného zločinu (**krádež, vražda, cizoložství, loupež, smilstvo**), ale byli odsouzeni jen za „jméno samotné“. Jejich zarputilost a neobětování mohlo být samo o sobě pokládáno za provinění proti úřední vůli. Sami správci ne vždy chtěli křesťany pronásledovat, a tak se snažili procesy mírnit, ale jejich manévrovací prostor byl omezován císařskými edikty. Naopak někteří ze správců tato nařčení a následné procesy účelově podporovaly a využívali k vlastnímu prospěchu (osobní pomsta). Na druhé straně se nám u křesťanských autorů objevují také zmínky o správcích, jejichž počínání bylo vůči křesťanům velmi mírné.

První celoplošné „pronásledování“ začal císař Decius roku 249 n. l. když ve svém ediktu **nařídil, aby všichni obyvatel říše vykonali veřejnou děkovnou oběť bohům a císaři (*supplicatio*)**. Pro tyto účely byly zřizovány komise, které dávali lidem potvrzení o obětování – *libelli* (takové potvrzení obsahovalo údaje o obětujícím, potvrzení, že obětoval a okusil masa z obětního zvířete, jména dvou svědků a podpis místních orgánů a datum – viz **prezentace**). Je otázkou, zda byl tento edikt namířen přímo proti křesťanům, kteří byli zasaženi nejvíce nebo šlo císaři jen o sjednocení náboženské praxe, ale i obyvatelstva v dosti nejisté a

nestálé době. Odmítnutí obětovat bylo doprovázeno různými tresty – vyhnanství, zabavení majetku nebo trest smrti. Jednalo se o první zásah proti křesťanům vedený shora, nikoliv na popud lidu. Efekt a důsledky byly ale spíše opačné. Křesťanská komunita i tak stále rostla (postavení biskupů ve společnosti se posilovalo) a navíc i jejich odpůrci (pohané) s křesťany často soucítili a poskytovali jim úkryt. Po smrti Decia nastal problém i mezi samotnými křesťany. Ti, kteří odpadli od víry byly označováni jako *lapsi*. Mezi nimi se vydělovaly dvě skupiny – *confessores*, ti neodpadli od víry, ale nebyli popraveni a *libellatici*, snad ti, co si sehnali falešné potvrzení (existovalo několik cest, jak se obětování vyhnout – **získat falešné potvrzení, podplatit úředníka, aby předstíral mučení, útěk na venkov nebo najít někoho, kdo za vás obětoval**). Otázkou bylo, co s křesťany, kteří obětovali (*sacrificati*)? Ti se do „obce“ nemohli vrátit a jedinou spásu mohli najít v mučednické smrti. Těm, kteří se neprovinili tolik, sehnali si falešné potvrzení, byl povolen návrat po učinění pokání (*reconciliatio*). O rok později (252 n. l.) byl povolen návrat i odpadlíkům. Deciov edikt následovaly o několik let později dva další za vlády císaře Valeriana a Galliena v letech 257 a 58 n. l. První edikt **zakazoval křesťanům shromažďovat se k bohoslužbám a biskupové a kněží byli nuceni obětovat, nebo museli odejít do vyhnanství nebo byli posláni na smrt**. Neuposlechnutí se trestalo smrtí. Druhý edikt navazoval na první, **ti, kteří trvali na své víře, těm byl zabaven majetek** (nezáleželo k jakému stavu člověk patřil, zda byl jezdec nebo senátor). Zdá se, že tyto edikty byly možná více z hlavy Valeriana, protože Gallienus během své vlády učinil ústupek a nechal křesťanům vrátit zkonfiskovaný majetek. Navíc byl Valerius poražen a zajat perským Šápurem I. roku 260 n. l., což bylo pokládáno za trest provinění se proti křesťanům.

I snahy císaře Diokletiana měly vést k upevnění politické stability, konsolidace říše a loajalitu obyvatel. Byla to však násilná snaha přimět křesťany vrátit se k tradičnímu římskému náboženství, i když Lactantius nás informuje, že [Diokletianus] *přikázal provést vše bez krveprolití, ačkoli jeho spoluvládce chtěl, aby byli všichni, kteří odmítnou obětovat, zaživa upáleni* (Lact. 11.8.). „Velké pronásledování křesťanů“, jak prameny tyto události pojmenovávají, začalo 23. února 303 n. l. a bylo doprovázeno vydáním 4 ediktů. Těmto událostem předcházelo uvěznění a následné popravení jáhena Romana v Antiochii, který se protivil státní oběti. Diokletianus se domníval, že zákaz výkonu státních úřadů a vyloučení křesťanů z armády bude dostatečný trest, ale jeho ceasar Galerius se zasazoval o tvrdší tresty. Diokletianus se měl dotázat Apollónovy věštírny, jak byl měl uspokojit staré bohy a odpovědí bylo, že věštírna nemůže kvůli „spravedlivým na zemi“ najít odpověď. Těmi měli být právě křesťané. Proto císař vyhověl svému kolegovi a vydal několik ediktů namířených proti křesťanům. Edikty nařizoval zboření všech křesťanských chrámů, zabavení a zničení

liturgických textů a konfiskace majetku. Dále bylo zakázáno shromažďování členů církve a byli zbaveni práva vést soudní spory. Příslušníci privilegovaných vrstev měli být zbaveni svých úřadů a výsad. Ten nejpřísnější edikt pak nařizoval všem obyvatelům říše buď obětovat nebo propadnout trestu smrti.

„Legální“ základ pronásledování:

Nomen ipsum

Plinius si není jistý, zda trestat křesťany už jen za jejich jméno, i když nespáchali zločin, na což císař přímo neodpovídá. Naopak reskript Hadriana hovoří o konkrétních zločinech, nikoliv o jejich jméně samotném. Proto lze hovořit o jakési ochraně křesťanů za Hadriana, kteří by měli být obviněni pro *nomen ipsum*, ale připouští možnost, že se nějaké zločinu dopouštěli. Aristides, který napsal svou apolegii za Hadriána píše o utrpení pro jméno mesiáše Arist. Apol. 15. Iustinos také hovoří o odsouzení za pouhé nomen ipsum (za Antonina Pia). Iustinos připouští porušování zákonů, ale zároveň odmítá princip kolektivní viny. Jako základní zločin jmenuje bezbožnost a připouští také další zločiny. Jejich trestání schvaluje, ale tvrdí, že se jich dopouštějí křesťané, kteří se tak označují jen podle jména. Tak zmiňuje třeba filozofy a barbary jako obecné označené skupin, ale nikdo jo přeci nepronásleduje za příslušnost k tomuto jménu. Všichni nejsou stejní, ani křesťané. V pramenech 2 st. jsou křesťané perzekuováni právě pro ono jméno Kristovo. U výslechů se ptají – jsi křesťan? (ale jsou jim připočítávány i jiné zločiny – hlavně bezbožnost). Tertullianus říká, že další zločiny jsou automaticky spojovány se jménem kristovým. Trestným se stalo už samo členství, nikoliv individuální účast na konkrétním zločinu (pokud na to nahlíželi jako na spolek, pak takové spolky musely být povoleny ze senátního rozhodnutí). Soudce pak mohl sáhnout ke *coercitio* – potrestání, pravomoc plynoucí z jeho impéria.

Bezbožnost:

Právem nebyla definována, ale od 2 st. trestána. Plinius hovoří o obnovení zbožnosti. Křesťané se vyhraňují vůči jiným náboženstvím, protože uctívají modly, nemorální a zločinné bohy (dopouštějí se incestu, vražd atd.) a demony. Židé kromě boha uctívají i anděly. Podle Iustína je bezbožnost a nespravedlnost jako hlavní prohřešky křesťanů. Ta byla spojena s odmítáním obětí. Athenagoras o bezbožnosti Log. 13. Zbožnost byla dávána najevo aktem obětí. Nezáleželo ani na tom, kterému bohu člověk obětoval – Umučení Piona a jeho druhů 19.10. nebo umučení sv. Kryšpíny 2.1.

Flagantia – zločiny. Hovoří o nich Plinius, ale neuvádí, o jaké jde a ani Traianova odpověď není konkrétní. V podobném duchu se nese také Hadriánův reskript, ve kterém vybízí správce provincie, aby křesťany trestal pouze pokud se proviní proti zákonům. V Pliniově dopisu je výčet věcí, kterých se křesťané nedopouštějí – krádeží, loupeží, cizoložství.

Cizoložství a incest

Křesťanům je zde vytýkáno něco, co naopak není cizí pohanům, a sice stejnopohlavní radovánky (muži s muži), nebo i jejich bohům (Zeus se svou sestrou Hérkou). Sami křesťané se podle svých vlastních zákonů na cizí ženu ani nedívají a žení se pouze k plození dětí. Mezi sebou se nazývají bratry a sestrami. Originés tvrdí, že nařčení z kanibalismu a incestu měli prý rozšířit Židé (toto tvrzení nelze ani prokázat, ani vyvrátit). Pohanští autoři ani tak moc nepíší o cizoložství neb incestu, naopak spíše křesťanští se brání proti takovému nařčení, které zřejmě ve společnosti rezonovalo. Sami se pak distancují od různých heretických učení nebo sekt (nikolaité, karpokratovci nebo basileidovci), které takové praktiky měli provozovat, a možná je lidé spojovaly s křesťany a hanily tak i je. (píše o tom Klement Alexandrijský)

Křesťanství za dominátu:

Starověké státy neměly problém s náboženskou pluralitou, pokud vyznavači respektovali státní kult. To dělalo problém židům a křesťanům. Židé nebyli plnoprávní občané, ale jejich náboženství nebylo pronásledováno – pokládáno za religion (rovné římskému náboženskému systému, díky starobylosti judaismu). Křesťanství takovou starobylost nemělo, již sice nebylo pokládáno za sektu judaismu, ale stále se jednalo o „pověru“ (*superstitio*).

I snahy císaře Diokletiana měly vést k upevnění politické stability, konsolidace říše a loajalitu obyvatel. Byla to však násilná snaha přimět křesťany vrátit se k tradičnímu římskému náboženství, i když Lactantius nás informuje, že [Diokletianus] *přikázal provést vše bez krveprolití, ačkoli jeho spoluvládce chtěl, aby byli všichni, kteří odmítnou obětovat, zaživa upáleni* (Lact. 11.8.). „Velké pronásledování křesťanů“, jak prameny tyto události pojmenovávají, začalo 23. února 303 n. l. a bylo doprovázeno vydáním 4 ediktů. Těmto událostem předcházelo uvěznění a následné popravení jáhena Romana v Antiochii, který se protivil státní oběti. Diokletianus se domníval, že zákaz výkonu státních úřadů a vyloučení křesťanů z armády bude dostatečný trest, ale jeho ceasar Galerius se zasazoval o tvrdší tresty.

Diokletianus se měl dotázat Apollónovy věštírny, jak byl měl uspokojit staré bohy a odpovědí bylo, že věštírna nemůže kvůli „spravedlivým na zemi“ najít odpověď. Těmi měli být právě křesťané. Proto císař vyhověl svému kolegovi a vydal několik ediktů namířených proti křesťanům. Edikty nařizoval zboření všech křesťanských chrámů, zabavení a zničení liturgických textů a konfiskace majetku. Dále bylo zakázáno shromažďování členů církve a byli zbaveni práva vést soudní spory. Příslušníci privilegovaných vrstev měli být zbaveni svých úřadů a výsad. Ten nejpřísnější edikt pak nařizoval všem obyvatelům říše buď obětovat nebo propadnout trestu smrti.

Pro Diokletiana náboženská otázka nebyla ničím podřadným. Křesťané v jeho době ještě zdaleka netvořili většinu populace říše, ale na východě se údajně mohlo jednat až o 50% populace. Navíc toto náboženství mělo příznivce po celé říši i ve všech vrstvách. Diokletianovy snahy měly vést k upevnění politické stability, konsolidace říše a loajalitu obyvatel. Byla to však násilná snaha přimět křesťany vrátit se k tradičnímu římskému náboženství, i když Lactantius nás informuje, že [Diokletianus] *přikázal provést vše bez krveprolití, ačkoli jeho spoluvládce chtěl, aby byli všichni, kteří odmítnou obětovat, zaživa upáleni* (Lact. 11.8.). „Velké pronásledování křesťanů“, jak prameny tyto události pojmenovávají, začalo 23. února 303 n. l., kdy bylo přikázáno zbourat nový kostel v Nikomedii. Proti křesťanům byli postupně vydány 4 edikty, které nařizovaly zboření všech křesťanských chrámů, zabavení a zničení liturgických textů a konfiskace majetku. Dále bylo zakázáno shromažďování členů církve a byli zbaveni práva vést soudní spory. Příslušníci privilegovaných vrstev měli být zbaveni svých úřadů a výsad. Ten nejpřísnější edikt pak nařizoval všem obyvatelům říše buď obětovat nebo propadnout trestu smrti. Křesťané, kteří podlehli a obětovali byli označováni jako *lapsi* – odpadlíci. Úředníci všem vydávali potvrzení. Celá řada mučedníků (*martyros*) odmítla obětovat, a tak byli popraveni. Tento edikt však nebyl v západní polovině říše příliš uplatňován (území pod správou Constantina Chlora). Už roku 311 n.l. měl toto nařízení zrušit Galerius, jelikož nedokázalo přivést křesťany k římskému kultu. Proto vydal toleranční edikt, jeho podmínkou byla, aby se křesťané modlili za císaře a římský stát (viz prezentace). Konstantin jako augustus nejprve zastával neutrální postoj vůči křesťanům, ale údajně měl před bitvou u Mulvijského mostu (již roku 312) inklinovat ke křesťanské víře, což mohlo mít jako politické, tak i praktické důvody - stávající náboženství nepřinášelo jednak jednotu v říši, jednak také svým vyznavačům nenabízelo dostatečně „zajímavé“ východisku ve smyslu pozemského a posmrtného života a vzhledem k turbulencím 3. st. n.l. také nezaručovalo ochranu před katastrofami.

Roku 313 n. l. byl vydán edikt milánský, císařem Liciniem a Konstantinem, který jen povoloval křesťanství (*religio licita*) (text viz prezentace). Císař však začal tuto víru maximálně podporovat a zahájil tak proces srůstání křesťanské církve a římského státu. Císař se sice nechal pokřtít až ke konci života, to však nebylo nic zvláštního, protože křest dětí se začal prosazovat až v průběhu 5. st. n. l. Zavedl také několik prospěšných opatření: z církve učinil právnickou osobu, a tak mohla legálně získávat majetek a volně s ním disponovat (ekonomická moc církve), poskytl peníze na výstavbu kostelů, podporoval kostely naturálními dárkami jak pro kněží, tak pro charitativní účely, kněží byli osvobozeni od *muner* (kuriální, daňová privilegia – CTh XVI.2.1-2). Biskupové mohli být arbitři při občanských sporech, pokud si je jedna strana dobrovolně zvolila. V armádě vystřídal věnec s Kristovým monogramem (*labarum*) starou standartu. Stejně tak nově založené město Konstantinopol bylo zasvěceno Kristu (330 n. l.), nikoliv starým bohům. I přes císařovu podporu se v populaci, a hlavně mezi barbary šířila víc ariánská nauka. Spor mezi ortodoxií a ariány byl rozhodnut mocensky císařem Theodosie I., který vydal edikt roku 380 n. l. Ten nařizoval všem občanům říše následovat ortodoxní vyznání (CTh XVI,1.2 - text viz prezentace). Další krok, tentokrát císaře Gratiana, vedl k oslabení tradičního římského náboženství, a sice, že císař se vzdal roku 381 n. l. titulu *pontifex maximus* (zřejmě na nátlak sv. Ambrože, císaři bylo tehdy pouze 22 let) a odebral starým kněžským kolegiím státní dotace a daňová privilegia. Příznivci staré tradice podporovali kolegia a výstavbu chrámů z vlastních peněz. V roce 390 n. l. došlo k zavraždění *magistra militum* Buthericha v Thessalonice, **načež nechal císař v cirku pobít na 7000 lidí.** To mělo dohru v podobě „zavržení“ císaře Ambrožem, a tak se musel Theodosius za svůj čin kát (velký vliv církve ve světských záležitostech). **Roku 391 n. l. nechal Theodosius I. zakázat vstup do antických chrámů** (kvůli nepokojům v Alexandrii nechal **zbourat Sarapion** a s ním shořela i alexandrijská knihovna) a zapověděl pohanské obřady až nakonec roku 392 n. l. došlo **k úplnému zákazu polyteistického náboženství.**

Během 4. – 5. st. n. l. řešili křesťané otázky „správného“ vyznání své víry (ortodoxie, ariánství, nestoriánství, monofyzitismus). Z toho důvodu bylo svoláno několik ekumenických koncilů – všeobecných sněmů biskupů

- I. **ekumenický koncil v Níkaji 325 n. l.** – spor mezi ariány (lišili se pohledem na poměr osob ve Svaté Trojici – **Syn je stvořený v čase a podřízený Otci, Duch Svatý je podřízený Otci a Synovi a Syn není stejné podstaty jako Otec**) a ortodoxií (strana alexandrijského biskupa Athanasia) – výsledkem bylo nikájské vyznání víry = Kristus byl uznán za plného a pravého boha, ariánství bylo pokládáno

za herezi, bylo stanoveno jednotné datum Velikonoc (a první vydání kanonického práva (soubor pravidel)

- II. **ekumenický koncil v Konstantinopoli 381 n. l.** – svolal ho císař Theodosius I. – ariánské vyznání bylo definitivně prohlášeno za herezi (to rozhodl už císařův edikt), moc biskupů byla omezena pouze na území jejich diecéze
- III. **ekumenický koncil v Effesu 431 n. l.** – svolán Theodosiem II., spor, zda může být Pana Maria považována za Bohorodičku nebo jen Rodičku Kristovu – rozhodnuto, že to byla Bohorodička (dei genetrix) (v podstatě boj proti **nestoriánům** – podle nich byl Kristus více člověk než bůh, proto měla být Pana Maria jen Rodička Krista
- IV. **ekumenický koncil v Chalkedonu v Bithýnii roku 451 n. l.** – svolal ho císař Marcianus – boj proti **monofyzitismu** (Kristus je pouze jednu podstatu, a sice boží, podle ortodoxe se v Kristu spojovaly obě podstaty stejnou měrou a žádná nebyla nadřazená), výsledkem bylo že biskupové měli pravomoc ve své diecézi rušit a zakládat kláštery